

PREDGOVOR

Jedne davne večeri, mislim da mi je moglo biti devet ili deset godina, šetkao sam sa svojim starijim bratom od strica parkićem iza zgrade u beogradskom Učiteljskom naselju, gde sam tada živeo sa roditeljima. Ta uređena zelena površina bila je potpuno okružena stambenim zgradama, sa betonskim terenom za mali fudbal i stazama zgodnim za vožnju tada popularnog poni bicikla, i tamo je uvek bilo dece, mladih roditelja s bebama, penzionera. Sećam se da je bilo leto, lampe duž staza su bleštale, a moji vršnjaci su vozili rolšue i trokolice sa kuglagerima. I tada, iz čista mira, brat mi je rekao nešto što me je nateralo da to veće pamtim i danas, posle čitave četiri decenije.

„Zamisli“, rekao je on, „da se nešto desilo i da si odjednom ostao jedini živ čovek na Zemlji.“ Pogledao sam ga zbunjeno, a on je nastavio, sav važan: „Sve je tu, netaknuto, zgrade, automobili, drveće... samo više nema nikog živog – osim tebe.“

Ne znam šta ga je to nagnalo da me u trenucima dokone šetnje suoči s takvom idejom – možda je na televiziji gledao *Poslednjeg čoveka na Zemlji*, film sa Vinsentom Prajsom snimljen po romanu Ričarda Metisona *Ja sam legenda*, ili je pročitao neku knjigu ili roto-roman koji se bavio krajem čovečanstva kakvo poznajemo – tek, pomisao na to da je moguće doživeti – i preživeti – događaj planetarnih razmera koji će možda zbrisati ljudsku rasu sa planete pomerio je nešto duboko u meni i izazvao trnce čiste, egzistencijalne jeze koje, eto, ni dan-danas nisam zaboravio.

U međuvremenu sam i sâm odgledao mnogo filmova o smaku sveta (*Planeta majmuna* je jedan od onih koji su ostavili u tim nežnim godinama izuzetan utisak na mene), pročitao brojne knjige (*Kad se svetovi sudare*, roman Filipa Vajlija i Edvina Balmera iz 1933, bio je jedan od krivaca za moju trajnu fascinaciju ovom temom), prevodio dela u kojima čovečanstvo dolazi do same ivice potpunog uništenja (*Uporište* Stivena Kinga, *Prolaz* Džastina Kronina) i izdavao romane slične tematike (*Svetski rat* Z Maksa Bruksa). I u svemu tome nipošto nisam bio usamljen. Danas mi se čini da je gotovo svaki čovek u nekom trenutku prošao kroz slično otkrovenje te velike, ogromne zamisli o kraju našeg sveta, kao što se dogodilo meni te blage letnje noći.

Kako god shvatali koncept Apokalipse (od grčke reči ἀποκάλυψις), kao ono što ona izvorno znači – „skidanje vela“ s očiju, „otkrovenje“ nečeg dotad nepoznatog čovečanstvu u doba kojim vladaju laž i zablude – ili kao eshatološku poslednju bitku, Armagedon, iz hrišćanske Knjige otkrovenja Svetog apostola Jovana Bogoslova koja je ujedno i poslednja knjiga u Bibliji – očigledno je posredi tema za koju je svaki pripadnik ljudske rase, bez obzira na pol, uzrast, obrazovanje, klasnu pripadnost ili veroispovest – životno zainteresovan. U naše doba, nažalost, to interesovanje prevazilazi domen puke zabave, duhovne ili intelektualne vežbe, i iz književnih i filmskih dela preselilo

se na stranice dnevne štampe i periodike, u udarne termine informativnih programa. „Uvod u kraj sveta“ bio je ovog proleća naslov u jednom našem uglednom i smrtno ozbiljnom političkom magazinu, inspirisan tragičnim događajima u Japanu, gde je prirodna kataklizma (zemljotres i cunami) izazvala još težu i sveobuhvatniju nuklearnu katastrofu u kompleksu atomskih centrala „Fukušima“. Donedavno su tekstovi takve sadržine bili gotovo isključivo vezani za spekulativnu i žanrovsku prozu, da bi danas bili samo još jedan deo naše svakidašnjice. „U Srbiji jagma za Gajgerovim brojačima“ – naslov iz jednog dnevnog lista – pre Fukušime je zaista bio nezamisliv. Opet, sada mu se niko od nas naročito ne čudi.

Apostol Jovan nam govori o četiri jahača Apokalipse koji će izjahati na svojim atovima: prvi, na belom konju sa lukom u ruci i vencem na glavi, kao simbol osvajanja i pobede (generalno sagledavan kao pravedna sila, premda se po popularnom tumačenju ovaj jahač identifikuje sa Pošasti ili Kugom), drugi na riđanu, s velikim mačem (Rat), treći na vrancu, s vagonom za merenje pšenice (Glad) i konačno četvrti, na konju „bledom“, jedini kome Sveto pismo pominje ime – Smrt. Dva milenijuma zamisao o sudnjem danu čije nastupanje ovi strašni jahači najavljuju živi u zapadnoj civilizaciji i kao takva bila je predmet ozbiljnih i iscrpnih teoloških, istorijskih i futuroloških izučavanja. Ali, i druge ljudske civilizacije, ne samo zapadna i hrišćanska, imaju svoja predanja o smaku sveta, među kojima je danas svakako – zbog blizine predviđenog datuma kad će svemu doći kraj – najpoznatije majansko proročanstvo koje navodno najavljuje će se naš svet okončati 21. decembra 2012. Strepnja od kataklizmičkog događaja koji će dovesti do uništenja ljudske rase, bio on prirodno ili veštački izazvan, duboko je ukorenjena u svima nama i stoga nimalo ne čudi mračna opčinjenost razmišljanjem o njoj.

Zato, kada sam pozvao pisce da pošalju svoje priče o smaku sveta koje bih mogao da uvrstim u ovu knjigu, nisam ni najmanje sumnjao da će odziv biti veliki. Zaista, pristiglo je preko četrdeset radova i našao sam se, možda prvi put otkad se bavim priređivanjem zbirki i antologija kratke proze, na slatkim mukama izbora najkvalitetnijih u izobilju zanimljivih i dobro napisanih priповesti. Ograničeni prostor je nalagao da neke priče moraju biti izostavljene, ali to je usud svakoga ko mora da donese konačnu odluku o izboru između više ponuđenih dela gotovo jednakog kvaliteta. Rezultat tog izbora jeste ova knjiga sa dvadeset pet priča o smaku sveta, raznovrsnih, jedinstvenih i upečatljivih, pri čemu je, čini mi se, naročito zanimljivo analizirati kojeg je od četiri simbolična jahača svaki autor izabrao za svoje viđenje Sudnjeg dana i kraha čovečanstva. Ovde ćete naći rame uz rame pisce tzv. glavnotokovske književnosti (Gatalica, Pisarev), veterane žanra (Bakić, Oltvanji, Ognjanović; Nešić i Lazović), ali i novija imena savremene domaće proze (Petrović, Tuševljaković, Mikloš, Cvetković). Pogotovo su zanimljive priče koje su ponudile dame – Nastasja Pisarev, Sanja Pavošević Alisa, Neda Mandić Spasojević i Biljana Malešević –

a imamo i dva, recimo to tako, inostrana gosta, Aleksandra Žiljka iz Hrvatske i Ratka Radunovića iz Crne Gore.

Te daleke letnje večeri, pre četrdeset godina, nisam mogao ni da sanjam da ćjednog dana doći u priliku da prirem ovakvu knjigu – obimom i kvalitetom kapitalnu za savremenu domaću književnost – ali eto: nikad ne znamo koji će, kako se to obično kaže, leptir na jednom kraju sveta drhtajem krila izazvati tajfun ili cunami na drugom. Bliži nam se 2012. godina i veoma brzo ćemo videti jesu li proročanstva s kojima smo se odavno saživali tačna ili ne. U međuvremenu, imamo pred sobom ove vrhunske proizvode ljudskog duha i talenta, da nas nagnaju na razmišljanje, zabave ili nam jednostavno omoguće da nečim prekratimo vreme do smaka sveta – uz onaj naš večiti optimizan oličen u izreci da nam spasa svakako nema, ali isto tako i da propasti – nećemo...

G. S.

Beograd, 2011.